

Karlův most a osudy jeho svatých

V průběhu staletí projíždělo Prahou mnoho cestovatelů. Ve svých záznamech a dopisech téměř všichni připomínají zajímavý úkaz – ať už jej chválí, nebo haní – proslulý gotický most s galerií barokních plastik. Dnešní cestovatelé působivé jeviště asi tolik nepopisují, ale o to více si jej fotí. Co ale skutečně vědí o Karlově mostě? A co víme my? Zveme vás na procházku vlastní minulostí.

„Most přes Muldu (Vltavu) délkou řezenský a drážďanský předčí, máje sedm set a dvaatřicet kroků obyčejných do délky. Široký je čtrnáct kroků takových, a mohou se tři vozy vyhnout. Na šestnácti pilířích spočívá a po stranách přizdoben jest osmdvaceti štátuemi duchovními, z nichžto Krucifix a štátue svateho Jana Nepomuckého z kovu, ostatní pak z kamene jsou. V žádnou dobu nechybí lidé, jenžto se před těmito štátuemi na kolenou modlí, obzvláště pak se to často děje v dobu polední a večerní.“ Tak píše J. G. Keyssler již roku 1732 ve svém průvodci. Je zajímavé, že tyto rozměry, které si zřejmě cestovatel opatřil vlastním krokováním, odpovídají docela přesně skutečným rozměrům mostu.

Věcný a objektivní popis německého cestopisce přibližuje dobře atmosféru zbožné barokní Prahy, obohacené začátkem osmnáctého století o úžasnou přehlídku toho nejlepšího, co mohly tehdejší sochařské dílny nabídnout. Jak vlastně došlo k této „umělecké explozi“ a co v ní může najít současný divák?

Bohatá alej světců

Roku 1357 byla z podnětu císaře a krále Karla IV. zahájena stavba nového kamenného mostu přes Vltavu. Ten měl nahradit románský Juditin most, svalený mohutnou zimní povodní v roce 1342. Velkoryse dimenzovaný nový most odpovídal celkovému konceptu „otce vlasti“ – to znamená vybudovat z Prahy středověkou metropoli, velkolepé centrum zemí Koruny české.

U středověkého mostu však jeho stavitelé s uměleckou prací na zábradlí nijak nepočítali. Gotická sochařská výzdoba byla soustředěna na obou koncích mostu na jeho věžích, což je dodnes dobře vidět na východním průčelí Staroměstské mostecké věže.

Galerie pod širým nebem...

Již dokončenou galerii na mostě dokumentuje mědiryt Fridericha Bernarda Wernera z roku 1740

Foto: Martin Frouz, grafický list: archiv autora

Pohled ze Staroměstské mostecké věže

Jan z Nepomuku byl prvním vyslancem *budoucí aleje světců*

Mostní zábradlí nebylo ani pro umístění plastik nijak uzpůsobeno, pouze na třetím pilíři (počítáno od Staroměstské mostecké věže) bylo již během stavby zbudováno jakési prostranství. Zda mělo strategický či jiný význam se můžeme dnes jen domnívat. Jisté je, že od nejstarších dob toto místo zdobil kříž, mnohokrát poškozený i stržený, mnohdy za velmi zvláštních, dramatických i tajemných okolností. Prostor před křížem byl svědkem poprav, byla zde předčítána důležitá prohlášení, soustřeďovali se zde žebřáci, mrzáci tu předváděli své rány.

Na protější straně mostního parapetu stávala Boží muka, osazená patrně až koncem patnáctého století. Na velkých podrobných grafických vedutách Prahy ze sedmnáctého století je tato původní výzdoba dobře patrná, ale jinak je mostní parapet prázdný.

Prvním „vyslancem“ budoucí aleje světců se stal Jan z Nepomuku, generální vikář arcibiskupa Jana z Jenštejna, umučený kvůli sporům s Václavem IV. Již téměř dostavěný kamenný most byl jedné březnové noci roku 1393 svědkem úžasně scéně, kdy žoldnéři vhodili tělo mrtvého kněze do Vltavy. Mučednická smrt, legenda o zpovědním tajemství a další okolnosti vedly k tomu, že konec sedmnáctého století se nesl ve znamení příprav blahořečení Jana z Nepomuku. Socha budoucího světce byla na most umístěna roku 1683 v rámci třístého výročí jeho úmrtí (podle chybného výkladu Václava Hájka z Libočan bylo datum smrti posunuto o deset let) z podnětu pana Matyáše Wunschwitze, pána z Ronšperku a Bezvérova.

Účinek bronzové sochy osazené na přízděný kamenný opěrák na severní straně osmého pilíře musel být značný. Není vyloučeno, že tato realizace „otevřela oči“ opatům předních řádů, městským i královským úředníkům. Díky bronzové soše umučeného

kněze mnozí pochopili, jak významným výstavním prostorem je parapet frekventovaného pražského mostu, a následně iniciovali či přímo financovali vznik kamenné galerie.

Němé posvátné divadlo

V souvislosti s barokní výzdobou Karlova mostu je mnohdy zmiňován jako hlavní inspirační zdroj římský Ponte degli Angeli (Andělský most). Tento starý římský most, směřující k Andělskému hradu, byl v sedmdesátých letech sedmnáctého století doplněn alejí andělů podle návrhu Lorenza Berniniho, jednoho z předních mistrů barokní iluzivní tvorby. Při vzájemné konfrontaci římského a pražského mostu se však vzájemná výtvarná vazba zdá poměrně slabá. Jako by se záměr monumentální výzdoby římské stavby v Praze přetavil ve zvláštní němé posvátné divadlo, plné patosu a významů, ale také určitého smutku a melancholie nad pomíjivostí světa. Atmosféru výzdoby Karlova mostu udávají plastická vyobrazení atributů křesťanských mučedníků – vězení plné otroků pod sv. Janem z Mathy, pokořený satan u nohou sv. Prokopa nebo umrlec deroucí se z rakve, vzkříšený sv. Vincencem Ferrarským. Ohlodané zvířecí kosti zdobí skálu pod sochou sv. Víta a vznešenou kompozici sv. Františka Borgiáše (jednoho z prvních generálů přísného jezuitského řádu) doplňuje lidská lebka na podušce s královskou korunou, která by mohla být výstižnou ilustrací barokní anonymní básně Duchovní menuet – Smrtí tanec. Zde je ukázka dvou slok:

Ale současní návštěvníci Karlova mostu nemusejí přemýšlet nad chmurným poselstvím kamenných světců. Pokud se nespokojí pouze s povrchní prohlídkou završenou obligátní fotografií, případně dotekem reliéfu pod sochou sv. Jana Nepomuckého (mimořádně dotýkání reliéfů pod Nepomukem je novodobý rituál, zavedený turistickými průvodci v devadesátých letech minulého století), mají ještě mnoho námětů k přemýšlení a pozorování.

Most přináší mnoho významů, vzbuzuje melancholii

Proměnlivé plastiky

Je úžasné pozorovat zblízka jemné detaily dochovaných originálních soch (viz pláněk a ilustrace na další dvoustraně). Sochaři jako F. M. Brokoff, M. V. Jäckel, M. B. Braun nebo J. O. Mayer tady předvádějí své umění přímo pod širým nebem. Z kamene vystupují nejen sochy v životní i nadživotní velikosti, ale také skály a jeskyně, obláčky, hořící srdce, andělci, psi i ptáci. Najdeme zde kohouta, hada, jelena a draka, ale i ďábla zapřaženého do pluhu, výjev s posledním soudem nebo reliéf s výjevem zavraždění sv. Václava. Je zajímavé srovnávat původní barokní plastiky (a jejich věrné kopie) se sochami z devatenáctého století, většinou provedenými ve formách neogotického slohu.

„Cokoliv milého,
rozkošného bylo,
jsa jen prach,
živý strach
má z mrtvého.
Na cestu tě strojí
velmi v divném kroji,
plátno, hadr
na ten vandr,
nic jiného
nedají, co bys měl
na cestu, kam bys šel,
krom, cos činil,
co jsi mínil
vždy dobrého,
přátelé tě k hrobu
provodí tu dobu,
tebe tam nechají,
půjdou domů.“

Aspoň kdo jdeš tady,
zajdi jen krok malý
ke mně sem,
příklad vem
marné slávy,
zapomeň na mé tělo,
co jest, co prv bylo,
zanech kvasu,
boj se času
posledního;
neb mně jako tobě
a všechněm vespolek
nedávno
jest psáno:
umřít máme,
dnes mně, zejtra tobě
bude nocleh v hrobě,
kdo po nás ostane, čeká sobě.“

Foto: Martin Frouz

Němé posvátné divadlo soch je plné patosu a smutku

Měkké sluneční paprsky, mlžný opar a davy turistů v nedohlednu – jedinečná atmosféra

Výrazy soch se mění podle osvětlení

Někdy stačí jen otočit hlavu jako u strnulé sochy sv. Josefa (od Josefa Maxe z roku 1854), proti níž se nachází krásně rozehrané sousoší sv. Anny – matky P. Marie (původní plastika od M. V. Jäckla je z roku 1707). Na mostě je v pozoruhodném ikonografickém zobrazení zvaném sv. Anna Samotřetí, s Ježíškem v náručí a dívčí postavou P. Marie.

Vnímavý divák si na skulpturách vychutná i detaily jako gesta rukou a výrazy tváří, kde můžeme spatřit celou škálu emocí od oduševnělého štěstí, oddanosti, ale i utrpení a žalu až po exaltované vytržení v tváři sv. Luitgardy.

Výraz soch se mění i podle neustále se měnícího osvětlení a momentálních klimatických poměrů. Plastiky jsou jiné v ranním nízkém bočním světle, jiné v plném letním slunci. Jejich proporce pozmění ležící poprašek sněhu či rozptýlená mlha. Za šera nebo v noci se uplatní podivně rozeklané obrysy smělejších kompozic, zvláštní záři dodá zčernalým plastikám povrch zmáčený deštěm. V takových chvílích, zejména když se vytratí hlučný dav turistů, je najednou velmi zřejmé, jak snadno vznikaly staré pražské legendy, kde sochy ožívaly a dělaly se věci nadpřirozené. ■

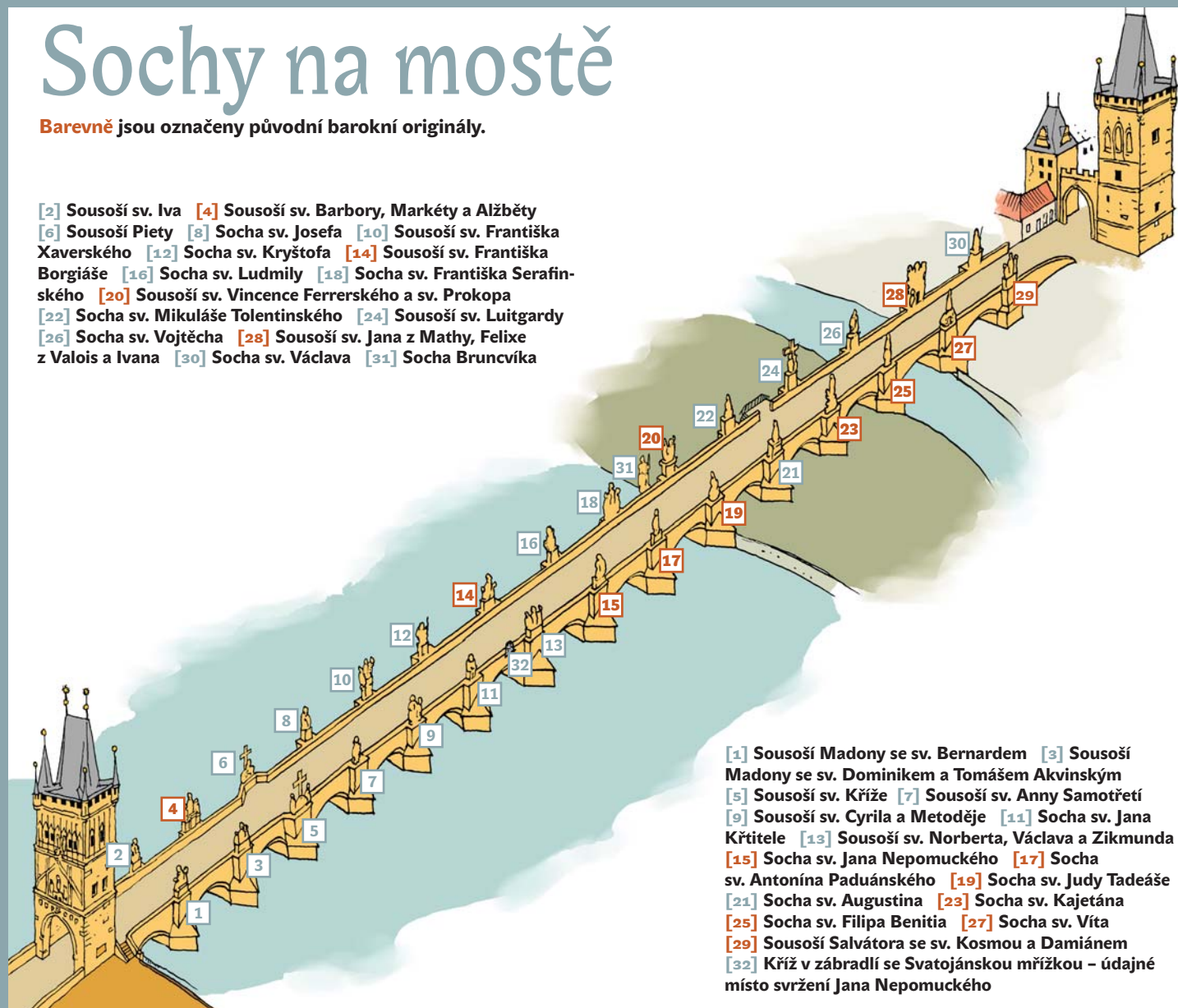

Detaily dochovaných *originálních sousoší* stále fascinují

Sochy na mostě

Barevně jsou označeny původní barokní originály.

[2] Sousoší sv. Iva [4] Sousoší sv. Barbory, Markéty a Alžběty
[6] Sousoší Piety [8] Socha sv. Josefa [10] Sousoší sv. Františka
Xaverského [12] Socha sv. Kryštofa [14] Sousoší sv. Františka
Borgiáše [16] Socha sv. Ludmily [18] Socha sv. Františka Serafin-
ského [20] Sousoší sv. Vincence Ferrerského a sv. Prokopa
[22] Socha sv. Mikuláše Tolentinského [24] Sousoší sv. Luitgardy
[26] Socha sv. Vojtěcha [28] Sousoší sv. Jana z Mathy, Felixe
z Valois a Ivana [30] Socha sv. Václava [31] Socha Bruncvíka

[1] Sousoší Madony se sv. Bernardem [3] Sousoší
Madony se sv. Dominikem a Tomášem Akvinským
[5] Sousoší sv. Kříže [7] Sousoší sv. Anny Samotřetí
[9] Sousoší sv. Cyrila a Metoděje [11] Socha sv. Jana
Křtitele [13] Sousoší sv. Norberta, Václava a Zikmunda
[15] Socha sv. Jana Nepomuckého [17] Socha
sv. Antonína Paduánského [19] Socha sv. Judy Tadeáše
[21] Socha sv. Augustina [23] Socha sv. Kajetána
[25] Socha sv. Filipa Benitía [27] Socha sv. Víta
[29] Sousoší Salvátora se sv. Kosmou a Damiánem
[32] Kříž v zábradlí se Svatojánskou mřížkou – údajně
místo svržení Jana Nepomuckého

„Most je veliký, oblouků je však příliš mnoho, jsou tudíž příliš malé a úzké; proto ten nápor vody. Četné podoby křesťanských model, ponejvíce velmi špatně pracované, znešvařují ten jinak *krásný most*.“

Johann Georg Adam Forster, německý přírodovědec, spisovatel a politik, 22. července 1784

Sousoší sv. Vincence Ferrarského a sv. Prokopa

Je situováno na jižní straně pilíře na břehu Kampy. V horní části se vlevo vypíná postava španělského dominikána sv. Vincence z Ferrary, který ve 14. století působil jako kazatel po celé Evropě. Podle legend křísil mrtvé a obracel na křesťanskou víru Saracény (Turky) i Židy. Tyto činy připomíná rakev s umřlcem a nápisem „RESUSCITAVIT 40“ (vzkřísil 40) nad horní římsou a další tři nápisy na římsách soklu. Můžeme zde číst „CONVERTIT 100 000 PEC-CATORES“ (obrátil 100 000 hříšníků), „8.000 SARACENOS AD FIDEM CATHOLICAM“ (8000 pohanů k víře katolické), „2.500 IUDAEOS AD CHRISTUM“ (2500 Židů ke Kristu). Tyto nápisy ilustrují dvě karyatidy s vyobrazení Turka a Žida. Postava českého zemského patrona sv. Prokopa se tyčí vpravo, ozdobena mitrou a biskupskou berlou. Na mostě je dochován originál skulptury, která vznikla v roce 1712 v dílně Jana Brokoffa. Jejím autorem je Ferdinand Maxmilián Brokoff. Sousoší dal zhotovit Romedius Josef František, hrabě z Thunů, pán na Cholticích.

Sousoší sv. Františka Borgiáše

Jižní stranu zábradlí zhruba uprostřed mostu zdobí sousoší sv. Františka Borgiáše. Tento španělský světec pocházel z vévodské rodiny a roku 1539 se stal dokonce místokrálem katalánským. Po smrti své ženy se vzdal majetku a v roce 1548 vstoupil do jezuitského řádu, kde se roku 1565 stal třetím generálem proslulého řádu (první byl Ignác z Loyoly). Na krásně členěné skulptuře stojí světec na středním pilíři v řeholním rouchu a hledí na obraz Nejsvětější svátosti oltářní, kterou mu ukazuje vpravo stojící anděl. Anděl sedící vlevo třímá obraz Panny Marie. Ve střední části soklu jsou symboly světcova života – vévodská koruna, vojenská helma a kardinálský klobouk. Střední část reliéfu ovládá poduška s umřlící lebkou s korunkou a žezlem – oblíbená barokní alegorie pomíjivosti světské slávy. Sousoší bylo dokončeno v roce 1710 v dílně Jana Brokoffa, jeho autorem je z podstatné části Ferdinand Maxmilián Brokoff. Na mostě je dodnes dochován originál. Plastiku nechal pořídit František z Colletů, císařský purkrabí a rentmistr ve Vídeňském Novém Městě.

Sousoší sv. Víta

Na malostranské straně mostu je situováno sousoší zemského patrona sv. Víta. Je zobrazen v rouchu římského legionáře, stojícího na skále. Sv. Vít měl být předhozen lvům. Ti však mučedníka ponechali naživu, což je v sochařské kompozici vyjádřeno tím, že se jeden lev skrývá v jeskyni, jeden líže nohu světce. Sv. Vít byl v Čechách uctíván již od 10. století, kdy k jeho počtě založil sv. Václav na Pražském hradě rotundu, jejíž zdivo je dochováno v katedrále sv. Víta, založené roku 1344 z podnětu Karla IV. Sv. Vít je i patronem Karlova mostu, což připomíná jeho gotická socha na východním průčelí Staroměstské mostecké věže. Socha na mostě je původní. V roce 1714 ji vytesal Ferdinand Maxmilián Brokoff v dílně svého otce Jana Brokoffa, což dokládá nápis na skále „OPVS IOAN BROKOFF“.

Sousoší sv. Jana z Mathy, sv. Felixe z Valois a sv. Ivana

Je lidově zván sousoší s Turkem, podle postavy tureckého otrokáře, který hlídá se psem vězení s křesťanskými otroky. Realisticky zobrazené vězení ve formě jeskyně s úpějími zajatci tvoří střední část výjevu. Nad zamřížovaným vstupem do jeskyně je umístěn znak řádu Trinitářů. Na skále nad jeskyní jsou zakladatelé tohoto řádu sv. Jan z Mathy a sv. Felix z Valois. Sv. Jan z Mathy stojí nahoře vlevo a v ruce drží okovy, jako znak otroctví. Sv. Felix stojí nad portálem jeskyně a za ruku drží klečícího osvobozeného zajatce. Tento výjev připomíná, že řád Trinitářů (založený 1198) byl ve středověku zaměřen na vykupování otroků zajatých Maury a Turky. Jelen s křížem mezi parohy, umístěný v levé části skupiny, připomíná okolnosti sblížení obou světců. Vpravo na skále stojí socha sv. Ivana, jednoho z českých patronů, která však nemá přímý vztah k tématu sousoší. Celá skulptura je dochována jako originál z roku 1714. Byla zhotovena Ferdinandem Maxmiliánem Brokoffem v dílně jeho otce Jana Brokoffa z finančního daru Františka Josefa Thuna.